

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ТОВАРАМИ КРИТИЧНОГО ІМПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Н. Л. САВЧЕНКО,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD)¹,

Національний університет біоресурсів і

природокористування України, Київ, Україна

ORCID 0000-0003-4679-3985

E-mail: natasavchenko@i.ua

Анотація. У статті досліджуються особливості управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану. Під критичним імпортом пропонуємо розуміти ввезення в країну для внутрішнього споживання тих значущих для функціонування й розвитку національної економіки товарів, імпортозаміщення яких у певний період часу неможливе чи недостатнє в умовах кризи. Встановлено, що організація критичного імпорту в умовах воєнного стану дозволяє державі ефективно управляти виробництвом продукції, яка необхідна для внутрішнього ринку й підтримувати виробничі підприємства, які залежні від імпортової сировини. З'ясовано, що поняття критичного імпорту сьогодні відсутнє на законодавчому рівні, а митне оформлення вантажів товарів критичного імпорту відбувається на підставі підзаконного акту – Постанови КМУ № 153 від 24.02.2022 «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту». Встановлено, що у відповідності до законодавчих нововведень перелік товарів критичного імпорту фактично було скасовано в липні 2022 року, проте перелік послуг критичного імпорту досі залишився чинним. На основі проведеного дослідження встановили, що очікуваний попит на споживчі й інвестиційні товари ймовірно залишатиметься дуже низьким у середньостроковій перспективі, що у свою чергу ускладнюватиме відновлення імпорту. Рекомендуємо впровадження наступних основних заходів щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану: запровадження повного ембарго на імпорт товарів із країни-агресора; спрощення процедури ліцензування різних видів господарської діяльності; внесення змін до переліку товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню, з метою більш ефективного контролю й регулювання; реформування митного оформлення для полегшення процесів ввезення товарів до держави; введення валютного контролю, що регулює строки розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності; внесення змін до переліку товарів, які визнаються як критичний імпорт, із урахуванням сучасних умов і потреб економіки.

¹ Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Боярова Олена Анатоліївна, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Ключові слова: критичний імпорт; критичні товари; критичні послуги; критерії; ЗЕД; воєнного стан.

Актуальність

В умовах російської агресії частина підприємств в Україні припинила свою діяльність, що спричинило розрив у господарських ланцюгах постачання, призвело до руйнування виробничих потужностей і сформувало загрозу безпеці виробництва. Відновлення й підтримку діяльності цих підприємств варто розглядати як ключову мету держави, так як це сприятиме не лише економічному відновленню, а й забезпечить збереження робочих місць і стабілізацію економічної ситуації. Розробка стратегії підтримки бізнесу в умовах воєнного стану має критичне значення, так як це визначить успішність економічного відновлення, сприятиме стійкості підприємств і забезпечить подолання викликів, пов'язаних із війною.

Із введенням воєнного стану в Україні змінилися не лише умови зовнішньої торгівлі, але й структура та пріоритети товарного обігу. Управління забезпеченням товарами критичного імпорту за умов воєнного стану стає складною задачею, так як даний процес вимагає впровадження ефективних стратегій, які б забезпечили необхідний рівень національної й продовольчої безпеки. Забезпечення стійкості національного економічного комплексу під час воєнного стану, а також в умовах економічних труднощів, пов'язаних із руйнуванням інфраструктури, торговельними обмеженнями й змінами в зовнішньоекономічних відносинах, є ключовим аспектом у сфері управління

забезпеченням товарами критичного імпорту.

Проблеми управління забезпеченням товарами критичного імпорту виникають внаслідок обмежень, пов'язаних із війною та мають серйозний вплив на ефективність економічних процесів. Питання ефективного управління забезпеченням товарами критичного імпорту вимагає ретельного аналізу й розробки стратегій, спрямованих на забезпечення стабільності та виживання країни в умовах воєнного стану. Таким чином, за даних умов для України важливим є формування й впровадження обґрунтованої та ефективної державної політики підтримки розвитку бізнесу, у зв'язку з чим актуальним є дослідження особливостей управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тематику особливостей управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах військового стану в різні часи досліджували науковці багатьох країн світу. Зокрема, у своїх наукових працях Матвеев М.Е., Лебедченко В.В., Гайдай Г.Г. [3] дослідили регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни; Скрипник С., Процевят О., Воронова О. [7] визначили особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану; Корнева Т.В. [8] проаналізувала деякі питання адміністративно-правового

забезпечення митного оформлення критичного імпорту під час військового стану; Kreinin M.E. вивчав кореляцію між імпортом США та доходами в післявоєнний період [19]; Adler J.H. аналізував попит на імпорт США протягом міжвоєнного періоду [20]; Литвинова І., Ігнатюк А., Кнір М. та Любка О.[21] досліджують наслідки війни з росією на експорт/імпорт України та пропонують потенційні інструменти для відновлення економіки країни; Barnett R.R. досліджував політико-економічну динаміку війни й миру в Афганістані [22]; Helmy M.N. досліджує наслідки російсько-української війни на обсяг імпорту пшениці в Єгипті [25]; колектив науковців на чолі з Ghanem A.M. [26] вивчає вплив російсько-української війни на вартість імпорту й торговий баланс харчових продуктів у Саудівській Аравії. Тим не менше, зважаючи на те, що проблематика, якій присвячене дослідження нова для національної економіки України та українського суспільства, напрацювань щодо її вирішення досить мало й існує потреба в подальших наукових пошуках.

Метою роботи є виявлення особливостей управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану та розробка рекомендацій для відновлення зовнішньоекономічної діяльності й управління забезпеченням товарами критичного імпорту за умов воєнного стану. Для досягнення мети визначено наступні завдання: проаналізувати особливості управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану; визначити основні заходи для регулювання й відновлення зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи дослідження

У ході дослідження застосовувалися різноманітні методи, зокрема загальнонаукові й спеціальні методи дослідження. Використання аналізу та синтезу було спрямоване на ретельне вивчення складних взаємозв'язків управлінських процесів, які виникають в умовах воєнного стану. Порівняльний аналіз дозволив визначити відмінності й спільні риси управління забезпеченням імпортованими товарами в звичайних і кризових умовах. Узагальнення й системно-структурний аналіз дали змогу сформулювати конкретні рекомендації та сформувати єдиний підхід до управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану. Ці методи дозволили систематизувати отримані дані та виокремити ключові аспекти ефективного управління в умовах кризи, що може слугувати основою для подальших стратегічних рішень і дій в контексті забезпечення продовольчої та економічної стійкості в умовах воєнного конфлікту.

Результати дослідження та їх обговорення

Широкомасштабна збройна агресія росії проти України та воєнні дії, розпочаті російськими військами 24 лютого 2022 р., призукраїнської банківської системи працювали на пожвавлення спожавле(зняті на рік) про обов'язкове знання державної мови для можливості працевлаштування.

На релевантність соціологічних опитувань також впливають психологічні налаштування опитуваних. Зокрема, намір повернутися в Україну

є більшою мірою соціально прийнятним та очікуваним, і вже тому його частіше озвучують в соціопитуваннях. Цим зумовлений скепсис відносно результатів опитувань у ситуації соціальних катаклізмів, який висловлює директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України Е. Лібанова [5]. Вона вважає значно завищеною цифру в 7 млн біженців з України, якою найчастіше послуговуються в оцінках міграційних процесів. Генеральний директор Київського міжнародного інституту соціальних біженцями, запровадження інституційних заходів для сприяння репатріації громадян України на Батьківщину: надання кредитів для відкриття власної справи, гуманітарна і фінансова допомога на поточні потреби, медична й соціальна допомога 24 лютого 2022 року після повномасштабного вторгнення росії на територію України, Верховною Радою України було оголошено воєнний стан, що призвело до переходу української економіки в режим функціонування в нових умовах. У зв'язку з цим стали вкрай актуальними питання регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану [1]. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан передбачає введення особливого правового режиму на території країни для відвернення загрози й забезпечення національної безпеки країни [2].

Аналізуючи воєнні конфлікти, експерти спостерігають кореляцію між війною й проблемами в зовнішньоекономічній сфері, зокрема, відбувається зменшення обсягів експорту та імпорту [18-22]. Проблеми з експортом виникають внаслідок руйнування експортних каналів і по-

яви логістичних труднощів, торговельних блокад і санкцій [23]. Зменшення обсягів імпорту переважно пов'язане зі зниженням споживчого попиту й купівельної спроможності населення. Девальвація національної валюти, яка в основному зазвичай супроводжує війни, веде до інфляції, особливо щодо іноземних товарів [3; 24-26].

Згідно зі звітами Міністерства економіки України за перший місяць війни, в березні 2022 року, в порівнянні з лютим того ж року, експорт вітчизняних товарів скоротився в половину, а обсяг імпорту зменшився втричі. Дані показники відображають гострий вплив воєнного стану на зовнішньоекономічні відносини України, внаслідок чого спостерігається значний спад обсягів як імпорту, так і експорту [4].

Унаслідок повномасштабного військового вторгнення росії на територію України та введення воєнного стану також виникла необхідність у обмеженні імпорту, що було зумовлено як логістичними труднощами й спадом попиту, так і впровадженням заборони на некритичні імпортні операції. Національним банком України для запобігання валютній волатильності була впроваджена заборона на імпорт товарів, які не ввійшли до категорії «критичного імпорту». Згідно з рішенням Кабінету Міністрів України № 153 від 24.02.2022 «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту» [5] та рішенням № 289 від 16.03.2022 «Деякі питання товарів критичного імпорту» [6], дозвіл на імпорт надається тільки на «критичні товари» зі спеціального переліку.

Дані рішення КМУ регулюють не тільки теоретичні (визначають

концепцію й важливість критичного імпорту, а також критерії визнання його критичним для чотирьох стратегічно важливих секторів – енергетики, безпеки та оборони, забезпечення життєдіяльності населення, а також функціонування виробничих підприємств), а й практичні аспекти, які включають відновлення господарської діяльності підприємств, які залежать від імпортової сировини та інші аспекти, спрямовані на ефективне використання критичного імпорту в умовах воєнного стану.

Організація критичного імпорту в умовах воєнного стану дозволяє державі ефективно управляти виробництвом продукції, яка необхідна для внутрішнього ринку й підтримувати виробничі підприємства, залежні від імпортової сировини. Такий підхід сприяє не лише відновленню економіки, але й збереженню дохідної частини державного бюджету України [7].

На тлі високого рівня невизначеності й скорочення обсягів виробництва, бізнес стикається зі спадом попиту на свою продукцію, дефіцитом робочої сили та труднощами, пов'язаними з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Важливо розуміти, що відновлення економіки країни – це довготривалий процес, який вимагає не лише адміністративного регулювання, а й удосконалення законодавства, особливо на період воєнного стану.

Протягом перших 100 днів роботи Державної митної служби України в умовах воєнного стану, вона успішно виконувала завдання з наповнення бюджету, забезпечення паливом армії та посівної. Митниками було оформлено понад 400 тисяч тон гумані-

тарної допомоги й більше 22 тисяч транспортних засобів протягом цього періоду [13]. Однак рішення уряду про максимальне спрощення всіх митних процедур і створення найшвидшої митниці залишається поки що мрією без належного правового врегулювання митного оформлення вантажів.

Підприємства, які ввозять товари на митну територію й переробляють сировину для постачання готової продукції на внутрішні й зовнішні ринки, стикаються не лише з проблемами відсутності сировини, яку неможливо придбати в Україні через руйнування інфраструктури чи її відсутність, але й з ускладненим «ручним» управлінням переміщенням вантажів через митний кордон. Державна митна служба намагається прискорити отримання критичних імпортованих товарів від партнерів шляхом мінімізації митних процедур і значного скорочення часу митного оформлення, проте це спрощення стосується лише критичних імпортованих партій [8].

Варто відзначити, що поняття критичного імпорту нині відсутнє на законодавчому рівні, а митне оформлення вантажів товарів критичного імпорту відбувається на підставі підзаконного акту – Постанови КМУ № 153 від 24.02.2022 «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту» [5].

Серед результатів роботи дослідників Скрипника С., Процевята О., Воронової О., Корневої Т.В. [7, 8], які розглядають питання управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану, немає єдиної думки щодо трактування поняття «критичного імпорту», проте багато хто солідарний щодо сутності

цього критерію. Імпорт конкретного товару є критичним за одночасного існування як мінімум двох умов:

1) відсутність або недостатність товару, виробленого всередині країни;

2) важливе значення товару в розвитку (функціонуванні) економіки країни.

Так, наприклад, критичною буде залежність держави від імпорту основних споживчих товарів, виробництво (отримання) яких у межах країни неможливе (овочі, фрукти тощо). Одночасно критичним імпортом може вважатися ввезення комплектуючих до іноземного високотехнологічного обладнання, яким обладнане виробництво.

Таким чином, виходячи з вище викладеного під критичним імпортом пропонуємо розуміти ввезення в країну для внутрішнього споживання тих значущих для функціонування й розвитку національної економіки товарів, імпортозаміщення яких у певний період часу неможливе або недостатнє для забезпечення зміцнення національної економіки в умовах кризи.

Постановою Кабінету Міністрів України № 289 визначено критерії щодо переліку товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану. Зокрема, на підставі численних запитів підприємців, які висловили свої думки про перелік товарів критичного імпорту, включаючи товари, які необхідні для забезпечення енергетичної безпеки України, задоволення потреб безпеки й оборони, забезпечення функціонування виробничих підприємств і нормального функціонування населення, урядом було прийнято згадану Постанову КМУ № 289 від 16.03.2022 р. «Деякі питання критич-

ного імпорту» [9]. Дана постанова, ґрунтуючись на отриманих від підприємців пропозиціях і рекомендаціях щодо переліку товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану, спрямована на задоволення потреб економіки та забезпечення безпеки країни.

Важливо відзначити, що суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які прагнуть розширити асортимент товарів критичного імпорту за певними критеріями, рекомендується подати заяву до Міністерства економіки України. У цьому зверненні важливо обґрунтувати, чому додаткове внесення коду УКТ ЗЕД є важливим для економіки України в умовах воєнного стану та чому внутрішні ринкові ресурси не можуть відповісти на ці специфічні потреби. Подаючи заяву, необхідно чітко визначити, що ефективність митного контролю й швидкість митних процедур прямо залежать від належного правового регулювання. Аналіз переміщення товарів критичного імпорту під час воєнних дій має бути систематичним і достовірним, свідчаючи про ефективне управління в зовнішньоекономічній сфері. Також, важливо визначити потреби в новому правовому регулюванні відносин, які виникають і змінюються в умовах економічних процесів і повноважень органів виконавчої влади [8].

Відповідно до встановлених умов чіткого регулювання організації критичного імпорту в умовах воєнного конфлікту, держава може ефективно підтримувати виробництво продукції, необхідної для внутрішнього ринку, а також товарів, призначених для експорту, зберігаючи при цьому доходи державного бюджету України. У відповідності до нововведення,

перелік товарів критичного імпорту фактично було скасовано в липні 2022 року, проте перелік послуг критичного імпорту досі залишився чинним. На основі цього можемо стверджувати, що очікуваний попит на споживчі й інвестиційні товари залишається дуже низьким у середньостроковій перспективі, що у свою чергу ускладнюватиме відновлення імпорту [9].

Уряд України прийняв низку нововведень у правовій сфері зовнішньоекономічної діяльності для збереження економіки в умовах воєнного стану. Наприклад, із 10 квітня 2022 року Кабінет Міністрів України оголосив про повне ембарго на імпорт товарів з росії, що означає заборону ввезення будь-якої продукції з країни-агресора на територію України [10]. Окрім того, 24 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла важливий для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності Закон №2142-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану». Цей закон передбачає особливості пропуску й митного оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України для вільного обігу до скасування воєнного стану. Наприклад, деякі товари, що ввозяться підприємствами для вільного обігу, а також певні категорії транспортних засобів, звільняються від оподаткування ввізним митом [11].

Від самого початку повномасштабного вторгнення росії на територію України підприємства фактично не мали змоги розраховуватися за одержані товари, послуги, які не мають відношення до категорії товарів

«критичного імпорту» до дати завершення воєнного стану, у відповідності до п. 12, п. 14 Постанови Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 р. №18 (далі – Постанова № 18), якою визначено цілу низку обмежень, стосовно проведення розрахунків у сфері ЗЕД. Аналізуючи процес реалізації обліку ЗЕД підприємств під час воєнних дій, не можливо обійти питання валютного контролю. Банки як суб'єкти первинного фінансового моніторингу здійснюють контроль за дотриманням клієнтами терміну грошових розрахунків з експорту / імпорту товарів, робіт, послуг (п. 5 Інструкції №7) [14]. Станом на сьогодні граничний термін розрахунків становить 120 календарних днів (Постановою від 07.06.2022 № 113 НБУ збільшив термін з 90 днів), недодержання якого тягне за собою нарахування пені в розмірі 0,3 % від суми неодержаної виручки за кожний день протермінування платежу в іноземній валюті за валютним курсом НБУ на день появи заборгованості. Обмеження за термінами не розповсюджується на імпорт товарів, послуг, якщо сума операції менше розміру, передбаченого ст. 20 Закону № 361, окрім випадків дроблення валютних операцій. Список товарів і послуг критичного імпорту неодноразово переглядався в бік збільшення, а зміни до постанови КМУ № 153 від 24.02.2022 «Про перелік товарів критичного імпорту» вносилися на підставі звернень українських компаній [5].

Із моменту повномасштабного вторгнення росії до Податкового кодексу України двічі вносились зміни стосовно головних аспектів оподаткування [15]. Постановою КМУ №

291 від 16 березня 2022 року «Про внесення змін до постанов КМУ від 2 грудня 2015 р. № 1153 і від 7 березня 2022 р. № 216» на період дії воєнного стану визначається звільнення від оподаткування ПДВ операції із ввезення на митну територію України в режимі імпорту, постачання та цільового застосування лікарських засобів безпосередньо на митній території України, медичних виробів і допоміжних засобів до них [16].

Для забезпечення обороноздатності на всіх напрямках фронту необхідною є гуманітарна допомога, що найчастіше є імпортованою. У зв'язку з цим для полегшення й пришвидшення ввезення потрібних товарів від донорів був сформований відповідний спрощений порядок ввезення. Також, нагальною потребою є забезпечення паливом як потреб простих громадян, так і потреб Збройних Сил України та інших військових угруповань. Тому на період дії режиму воєнного стану, операції з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України бензину та газу, що використовується як паливе для транспортних засобів, оподатковуються акцизним податком у розмірі 0,00 євро за 1000 літрів, а нафта або нафтопродукти оподатковуються за ставкою у розмірі 7% [17]. Таким чином, облік і оподаткування імпортних операцій товарів критичного імпорту в умовах війни зазнали певних змін.

Основні заходи щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану включають:

1) запровадження повного ембарго на імпорт товарів із країни-агресора, що визначає абсолютну заборону ввезення будь-якої продукції цієї держави на територію України;

2) спрощення процедури ліцензування різних видів господарської діяльності для полегшення бізнес-процесів в умовах воєнного стану;

3) внесення змін до переліку товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню, з метою більш ефективного контролю та регулювання;

4) реформування митного оформлення для полегшення процесів ввезення товарів до держави;

5) введення валютного контролю, що регулює строки розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності;

6) внесення змін до переліку товарів, які визнаються як критичний імпорт, з урахуванням сучасних умов і потреб економіки [3].

Окрім того, в постанові Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 330 «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану визначено можливість обрати один із двох режимів митного оформлення та контролю: спрощений або стандартний. Наприклад, платникам єдиного податку зі ставкою 2% надається можливість вибору спрощеного режиму, який звільняє їх від сплати ПДВ та ввізного мита [12].

Вирішення проблем у зовнішньоекономічній діяльності під час воєнного стану можливе за умов реалізації загальної антикризової стратегії, спрямованої на відновлення вітчизняної економіки та базуючись на використанні внутрішніх джерел фінансування. Вважаємо за необхідність впровадити наступні заходи для відновлення зовнішньоекономічної діяльності та управління забезпеченням товарами критичного імпорту за умов воєнного стану:

1) запровадити ліквідацію вві-

зних мит на сировину, необхідну для виробництва українських товарів, разом із впровадженням спрощення процедур митного контролю для цих товарів;

2) поступове розширення переліку товарів критичного імпорту, зокрема, додавання будь-якої сировини, з якої виготовляються вітчизняні товари;

3) негайне забезпечення можливості експортувати надлишки продукції залізницею, розробка екстреного плану забезпечення вагонами та коридорами до Європейського Союзу.

Отже, введення воєнного стану на території України визначає необхідність змін у підходах до управління ЗЕД загалом і управління забезпеченням товарами критичного імпорту, зокрема, де успіх будь-якої зовнішньоторговельної ініціативи залежить від створення відповідних умов у зовнішньому середовищі та від ролі держави в регулюванні та підтримці зовнішньоекономічних відносин.

Висновки і перспективи подальших досліджень

На основі проведеного дослідження особливостей управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах воєнного стану, можна дійти висновку, що ефективне управління забезпеченням цими товарами стає надзвичайно важливим для стабілізації економіки та забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки країни. Стан розвитку держави ілюструє рішучий курс на прийняття європейських стандартів, а здійснені реформи вже істотно змінили діяльність і механізми роботи державних органів в умовах воєнного стану. З'ясовано, що умови воєнного стану вимагають від підприємств і державних органів

адаптації своїх стратегій управління забезпеченням товарами критичного імпорту, де гнучкість і оперативність у прийнятті рішень стають ключовими чинниками успішного ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки й рекомендації, розроблені автором і запропоновані в статті, можуть бути використані для: розробки стратегій управління забезпеченням товарами критичного імпорту під час кризових ситуацій, включаючи воєнний стан; формування політики управління зовнішньоекономічними відносинами в умовах геополітичних конфліктів; визначення оптимальних механізмів ліцензування, митного контролю й стратегій експорту для забезпечення стабільності економіки та безпеки країни. Окрім того, отримані результати дослідження можуть бути використані для формування рекомендацій для підприємств і державних органів з управління товарами критичного імпорту. Таким чином, результати дослідження можуть послужити основою для проведення подальшого аналізу ситуації в цій сфері та впровадження практичних заходів із управління забезпеченням товарами критичного імпорту в умовах непередбачуваних геополітичних обставин.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 19.10.2023 р. № 3378-IX. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3378-IX>

- rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
3. Матвеев М.Е., Лебедченко В.В., Гайдай Г.Г. Регулювання ЗЕД в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. № 5(23). С. 232–245. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245)
 4. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/>
 5. Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту : Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 29. С. 7. Ст. 1562.
 6. Деякі питання товарів критичного імпорту : Постанова КМУ № 289 від 16.03.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25.
 7. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № (38). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>
 8. Корнева Т.В. Деякі питання адміністративно-правового забезпечення митного оформлення критичного імпорту під час воєнного стану. *Правові засади організації та здійснення публічної влади : збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 178–180.*
 9. Деякі питання критичного імпорту: Постанова КМУ від 16.03.2022 р. №289. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2022-%D0%BF#Text>
 10. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації: Постанова КМУ від 09.04.2022 № 426. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text>
 11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.02.2022 р. №2142-IX. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2142-20>
 12. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 20.03.2022 р. №330. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/330-2022-%D0%BF>
 13. Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. 2023. URL: <https://customs.gov.ua/>
 14. Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів: Постанова Правління НБУ № 7 від 02.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0007500-19>
 15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування: Закон України від 21.06.2022 № 2325-IX. *Відомості ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text>
 16. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 153 та визнання таким, що втратив чинність, пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2022 р. № 289: Постанова від 7 липня 2022 року № 761. *Відомості КМУ*. URL: <https://document.vobu.ua/doc/13744>
 17. Які спрощення для ввезення гуманітарки діють під час війни. Тижневик «Головбукх». 2022. URL: <https://www.golovbukh.ua/news/29786-yak-sproshchennya-dlya-vvezennya-gumantarki-dyut-pd-chas-vyni>

18. Bonfatti R., Hjortshøj O'Rourke K. Growth, Import Dependence, and War, *The Economic Journal*. 2018. Volume 128. Issue 614. Pp. 2222–2257. URL: <https://doi.org/10.1111/ecoj.12511>
19. Kreinin M.E. United States Imports and Income in the Postwar Period. *The Review of Economics and Statistics*. 1960. 42(2). Pp. 223–225. URL: <https://doi.org/10.2307/1926547>
20. Adler J.H. United States Import Demand During the Interwar Period. *The American Economic Review*. 1945. 35(3). 418–430. URL: <http://www.jstor.org/stable/1811454>
21. Lytvynova I., Ignatyuk A., Knir M., Liubkina O. The impact of the war with Russia on the export/import of Ukraine and possible tools to restore the Ukrainian economy. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(53). 16–25. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.53.05.2>
22. Barnett R.R. The Political Economy of War and Peace in Afghanistan. *World Development*. 2000. Volume 28. Issue 10. Pp. 1789–1803. URL: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00054-1](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00054-1)
23. Horsewood N., Sen S., Voicu A. Beggar Thy Neighbour: British Imports during the Inter-War Years and the effect of the 1932 tariff. *University of Birmingham Department of Economics Discussion Paper*. 2010. 10.
24. Eunji C. US Trade Leadership during US-China Trade War: Tariffs on Steel and Aluminum Imports. 2020. Pp. 1–10.
25. Helmy M.N. The Repercussions of the Russian-Ukrainian War on the Volume of Egyptian Imports of Wheat. *Assiut Journal of Agricultural Sciences*. 2023. № 54(2). Pp. 250–267.
26. Ghanem A.M., Alrwis K.N., Alaagib S.B., Aldawdahi N., Al-Nashwan I., Ghanem H. Effects of the Russian–Ukrainian war on the value of imports and the food trade balance in Saudi Arabia. *Arab Gulf Journal*

of Scientific Research. 2023.

References

1. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini. (2022). [On the introduction of martial law in Ukraine]. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 roku № 64/2022. *Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu. (2023). [On the legal regime of martial law]. Zakon Ukrainy vid 19.10.2023 r. № 3378-IX. *Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Matveiev, M.E., Lebedchenko, V.V., Haidai, H.H. (2022). Rehuliuvannia ZED v umovakh viiny. [Regulation of foreign exchange in the conditions of war]. *Naukovi perspektyvy*. № 5(23), 232–245. Retrieved from: DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245).
4. Ofitsiyni veb-sait Ministerstva ekonomiky Ukrainy. (2023). [Official website of the Ministry of Economy of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/>
5. Pro perelik tovariv krytychnoho importu. (2022). [On the list of critical import goods]. Postanova KМУ № 153 vid 24.02.2022. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 29, 7, 1562.
6. Deiaki pytannia tovariv krytychnoho importu. (2022). [Some issues of critical imported goods]. Postanova KМУ № 289 vid 16.03.2022. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 25, 449, 1357.
7. Skrypnyk, S., Protseviat, O., Voronova, O. (2022). Osoblyvosti rehuliuvannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu. [Peculiarities of regulation of foreign economic activity in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 38. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>
8. Korneva, T.V. (2022). Deiaki pytannia ad-

- ministratyvno-pravovoho zabezpechennia mytnoho oformlennia krytychnoho importu pid chas voiennoho stanu. [Some issues of administrative and legal support for customs clearance of critical imports during martial law]. *Pravovi zasady orhanizatsii ta zdiisnennia publichnoi vlady : zbirnyk tez V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoi svitlii pamiati doktora yurydychnykh nauk, profesora, akademika-zasnovnyka NAPrNU, pershoho Holovy Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Leonida Petrovycha Yuzkova (m. Khmelnytskyi, 17 chervnia 2022 roku). Khmelnytskyi : Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava imeni Leonida Yuzkova*, 178–180.
9. Deiaki pytannia krytychnoho importu. (2022). [Some issues of critical import]. Postanova KMU vid 16.03.2022 r. №289. *Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2022-%D0%BF#Text>
 10. Pro zastosuvannia zaborony vvezennia tovariv z Rosiiskoi Federatsii. (2022). [On the application of the ban on the import of goods from the Russian Federation]. Postanova KMU vid 09.04.2022 № 426. *Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text>
 11. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia zakonodavstva na period dii voiennoho stanu. (2022). [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law]. *Zakon Ukrainy vid 24.02.2022 r. №2142-IX. Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2142-20>
 12. Deiaki pytannia zdiisnennia mytnoho kontroliu ta mytnoho oformlennia tovariv, zokrema transportnykh zasobiv, v umovakh voiennoho stanu. (2022). [Some issues of customs control and customs clearance of goods, in particular vehicles, under martial law]. Postanova KMU vid 20.03.2022 r. №330. *Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/330-2022-%D0%BF>
 13. Ofitsiyniy veb-sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy. (2023). [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://customs.gov.ua/>
 14. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok valiutnoho nahliadu bankiv za dotrymanniam rezydentamy hranychnykh strokiv rozrakhunkiv za operatsiiamy z eksportu ta importu tovariv. (2019). [On the approval of the Instruction on the procedure for foreign exchange supervision of banks for compliance by residents with the settlement deadlines for operations on export and import of goods]. Postanova Pravlinnia NBU № 7 vid 02.01.2019r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0007500-19>
 15. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo perehliadu okremykh pilh z opodatkuvannia. (2022). [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the revision of certain tax benefits]. *Zakon Ukrainy vid 21.06.2022 № 2325-IX. Vidomosti VRU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-IX#Text>
 16. Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 liutoho 2022 r. № 153 ta vyznannia takym, shcho vtratyv chynnist, punkt 1 postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2022 r. № 289. (2022). [On making changes to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 24, 2022 No. 153 and recognizing as having lost its validity, paragraph 1 of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16, 2022 No. 289]. Postanova vid 7 lypnia

- 2022 roku № 761. *Vidomosti KMU*. Retrieved from: <https://document.vobu.ua/doc/13744>
17. laki sproshchennia dlia vvezennia humanitarky diuit pid chas viiny. (2022). [What are the simplifications for the importation of humanitarian workers during the war]. *Tyzhnevyk «Holobukh»*. Retrieved from: <https://www.golobukh.ua/news/29786-yak-sproshchennya-dlya-vvezennya-gumantarki-dyut-pd-chas-vyni>
18. Bonfatti, R., Hjortshøj O'Rourke, K. (2018). Growth, Import Dependence, and War, *The Economic Journal*, 128, 614, 2222–2257. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/eoj.12511>
19. Kreinin, M.E. (1960). United States Imports and Income in the Postwar Period. *The Review of Economics and Statistics*, 42(2), 223–225. URL: <https://doi.org/10.2307/1926547>
20. Adler, J. H. (1945). United States Import Demand During the Interwar Period. *The American Economic Review*, 35(3), 418–430. URL: <http://www.jstor.org/stable/1811454>
21. Lytvynova, I., Ignatyuk, A., Knir, M., Liubkina, O. (2022). The impact of the war with Russia on the export/import of Ukraine and possible tools to restore the Ukrainian economy. *Amazonia Investiga*, 11(53), 16-25. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.53.05.2>
22. Barnett, R.R. (2000). The Political Economy of War and Peace in Afghanistan. *World Development*, 28, 10, 1789-1803. URL: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00054-1](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00054-1)
23. Horsewood, N., Sen, S., Voicu, A. (2010). Beggar Thy Neighbour: British Imports during the Inter-War Years and the effect of the 1932 tariff. *University of Birmingham Department of Economics Discussion Paper*, 10.
24. Eunji, C. (2020). US Trade Leadership during US-China Trade War: Tariffs on Steel and Aluminum Imports. 1-10.
25. Helmy, M.N. (2023). The Repercussions of the Russian-Ukrainian War on the Volume of Egyptian Imports of Wheat. *Assiut Journal of Agricultural Sciences*, 54(2), 250-267.
26. Ghanem, A.M., Alrwis, K.N., Alaagib, S.B., Aldawdahi, N., Al-Nashwan, I., Ghanem, H. (2023). Effects of the Russian–Ukrainian war on the value of imports and the food trade balance in Saudi Arabia. *Arab Gulf Journal of Scientific Research*.

Savchenko N. (2023).

FEATURES OF THE MANAGEMENT OF CRITICAL IMPORT GOODS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

BIOECONOMY AND AGRARIAN BUSINESS, 14(4): 114-127

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/48679>

[https://doi.org/10.31548/economics14\(4\).2023.099](https://doi.org/10.31548/economics14(4).2023.099)

Summary. The paper studies the peculiarities of managing goods of critical import in the conditions of martial law. It was determined that under critical import we propose to understand the import into the country for internal consumption of those goods that are significant for the functioning and development of the national economy, the import substitution of which in a certain period of time is impossible or insufficient to ensure the strengthening of the national economy in crisis conditions. It has been established that the organization of critical imports under martial law allows the state to effectively manage the production of products that are necessary for the domestic market and support production enterprises that are dependent on imported raw ma-

terials. It has been found that the concept of critical import is currently absent at the legislative level, and customs clearance of goods of critical import takes place on the basis of a sub-legal act - Resolution of the CMU No. 153 of 24.02.2022 "On the list of goods of critical import". It was established that in accordance with legislative innovations, the list of critical import goods was actually canceled in July 2022, but the list of critical import services still remains valid. Based on the conducted research, it was established that the expected demand for consumer and investment goods remains very low in the medium term, which in turn will complicate the recovery of imports. We recommend the implementation of the following main measures to regulate foreign economic activity in the conditions of martial law: the introduction of a full embargo on the import of goods from the aggressor country; simplification of the licensing procedure of various types of economic activity; making changes to the list of goods, the export of which is subject to licensing, for the purpose of more effective control and regulation; reforming customs clearance to facilitate the process of importing goods into the country; the introduction of currency control, which regulates the terms of settlements in foreign economic activity; making changes to the list of goods recognized as critical imports, taking into account modern conditions and needs of the economy. On the basis of the conducted research, we consider it necessary to implement the following measures to restore foreign economic activity due to the conditions of martial law: implement the elimination of import duties on raw materials necessary for the production of Ukrainian goods, along with the implementation of simplification of customs control procedures for these goods; expansion of the list of critical import goods; to ensure the possibility of exporting surplus products by rail, etc.

Key words: critical import, critical goods, critical services, criteria, foreign trade, martial law.
